

Наръчник за одит
за придобиване
на Национален сертификат
„Компания – приятел на детето“

ДОБРОТО ЗА ДЕЦАТА Е ДОБРО И ЗА БИЗНЕСА!

Настоящият Наръчник за сертификация като „Компания – приятел на детето“ е насочен към компаниите и консултантите, въввлечени в процеса. Наръчникът има за цел да създаде уеднаквена предствата и разбиране за стандартите и подхода на оценяване, така че правата на децата да бъдат гарантирани от страна на компаниите. Това е основният документ, по който компаниите и консултантите по сертифицирането ще работят, така че да се направи най-правилната оценка за компанията, но и да се дадат областите, в които е необходимо да се фокусира дадена компания, за да адаптира дейността си, така че да интегрира в максимална степен правата на децата в своята работа.

Философията зад процеса по сертифициране е преди всичко да се окаже помощ и подкрепа на компанията, така че да бъдат представени в максимална степен усилията, които се полагат с оглед интегрирането на правата на децата. В този смисъл сертификационният процес е по-скоро консултиране и подкрепа отколкото търсене на пропуски и нередности, защото е важно не толкова придобиването или не придобиването на Сертификата „Компания - приятел на детето“, колкото да има реална помощ за компанията и за влиянието на нейния бизнес върху децата на България.

Сертификатът „Компания – приятел на детето“ е сертифицирана марка, собственост на Национална мрежа за децата (НМД), и се управлява от „Къща на децата“ ЕООД, която е собственост на НМД. Сертификатът е с техническата подкрепа на УНИЦЕФ България след дълги консултации с редица водещи експерти от Български дарителски форум, Фондация „Работилница за граждански инициативи“, както и представители на бизнеса. Наръчникът и Сертификатът се основават на Конвенцията за правата на детето и е вдъхновен от „Children are Everyone’s Business“ – практическо помагало за компаниите при изясняването и определянето на тяхното въздействие върху правата на децата (2012 г., УНИЦЕФ). Оригиналният документ може да намерите тук.

Процесът по сертифициране цели да направи преглед на процесите в организацията като управление и подход на взаимодействие между работното място и служителите, поведение на пазара, маркетинга и рекламата и действията на компанията в обществото и околната среда. Сертификатът не е предназначен да сертифицира отделни стоки, продукти или услуги на компаниите.

Първа глава съдържа речник на използваните термини и връзката на Сертификата с основните принципи на Конвенцията на правата на детето и интегрирането им с бизнеса и компаниите. Представени са начините, по които стопанските дейности могат да се извършват по начин, който е съобразен с децата, а компаниите могат да включат в своите корпоративни стратегии специфични цели, които гарантират детските права.

Втора глава изяснява стъпките, които компаниите могат да предприемат, за да зачитат и подкрепят правата на децата и да гледат съобразено със семейството работно място. В тази част са представени в детайли трите сертификационни области, по които ще се извършва сертифицирането на компаниите: 1) Създаване на съобразено със семейството работно място; 2) Премахване на детския труд; 3) Зачитане на правата на младите работници.

Трета глава разглежда въздействието на предлаганите от компаниите продукти и услуги и тяхното влияние върху децата. Тук са описани двете сертификационни области, през които преминават компаниите, а те са: 1) Безопасни продукти и услуги; 2) Отговорен маркетинг и реклама

Четвърта глава е с три сертификационни области и касае влиянието на компанията в общността и околната среда. Тук се разглеждат в подробности четири сертификационни области: 1) Подобряване на околната среда за децата; 2) Помощи за деца, засегнати от извънредни обстоятелства; 3) Инвестиции в общностни програми за деца.

Пета глава описва процедурата и критериите за сертификация, както и приложения необходими за преминаване през процеса по сертификация.

Съдържание

Речник на използваните термини	5
Глава първа: Основни положения на Сертификата „Компания приятел на детето“	7
1.1. Конвенцията за правата на детето (КПД) и какво означава тя за бизнеса	9
1.2. Състоянието на правата на децата в България	11
Глава втора: „Правата на детето на работното място“	12
2.1. Сертификационна област „Създаване на съобразено със семейството работно място“	12
2.2. Сертификационна област „Премахване на детския труд“	15
2.3. Сертификационна област „Зачитане на правата на младите работници“	15
Глава трета: Безопасни продукти и услуги	18
3.1. Сертификационна област „Безопасни продукти и услуги за деца“	18
3.2. Сертификационна област „Отговорен маркетинг и отговорна реклама“	20
Глава четвърта: Правата на детето в общността и околната среда	24
4.1. Сертификационна област: „Подобряване на околната среда за децата“	25
4.2. Сертификационна област: „Помощ за децата, засегнати от извънредни обстоятелства“	26
4.3. Сертификационна област: „Инвестиции в общностни програми за деца“	28
Глава пета: Процедура и критерии за съответствие	32
Приложения	34

Речник на използваните термини

Корпоративна социална отговорност (КСО) – бизнес модел на саморегулиране, който помага на компаниите да бъдат социално отговорни пред себе си, пред заинтересованите страни и пред широката общественост. Като се пригържат към корпоративната социална отговорност, която се нарича също “корпоративно гражданство”, компаниите могат да разберат какво въздействие оказват върху всички аспекти на обществото, включително икономически, социални и екологични.

Корпоративна ангажираност с правата на децата – намиране на начини за подкрепа на правата на децата чрез дейности и делови взаимоотношения, които са част от бизнес стратегията, принципите и ценностите на компанията.

Вреден труд – труд, който може да застраши физическото, психичното или моралното здраве, безопасността или морала на децата, не бива да се извършва от никого, ако не е навършил 18 години.

Детски труд – труд, който лишава децата от детството, потенциала и достойнството им и който е вреден за физическото и умственото им развитие. Понятието означава труд, който е психически, физически, социално или морално опасен и вреден за деца.

Основна минимална възраст – минималната възраст за настъпване на трудова дееспособност не бива да бъде под възрастта при завършване на задължителното училищно образование, която е обикновено 15 години.

Лек труд – децата на възраст от 13 до 15 години може да извършват лек труд, доколкото той не застрашава тяхното здраве и безопасност и не пречи на тяхното образование или професионално ориентиране и обучение.

Млаги работници са работниците над предвидената в закона възраст за настъпване на трудова дееспособност, но под 18-годишна възраст.

Съобразена с майчинството работна среда – майчинството предполага отговорност на жената за отглеждането на детето. Този процес също така променя начина, по който жената е възприемана в обществото и на работното място. На майката може да се наложи да ползва по-дълъг от предвидения отпуск и сигурността на работното ѝ място може да бъде изложена на риск. Работещата майка, особено майката, която да може да съчетава домашните и трудовите отговорности, има стимул да се развива на работното място и да израства в кариерата. Тя развива способността да възпитава полезен член на обществото и същевременно постига финансова независимост. Успоредно с майчинството трудовата реализация допълва пълноценното битие на жената.

Безопасни продукти и услуги – осмисляне на потенциалното въздействие на продуктите и услугите върху правата на децата и спазване на националните закони и приложимите стандарти. Ако липсва национално законодателство в тази област, за ръководство служат международните стандарти.

Отговорен маркетинг и отговорна реклама за децата – отговорна политика в областта на маркетинга и рекламата и възприемане на понятието „вредно за децата“ в широк смисъл.

Съобразени с децата стопански дейности – компаниите, които в стопанската си дейност спазват националните, браншовите и международните стандарти за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда, са наясно с опасностите от някои химични суровини, промишлени странични продукти, отпадъци и други емисии от производствените им съоръжения.

Доброто за децата е добро за бизнеса

Въздействието на бизнеса върху децата дава възможност на компаниите не само да не застрашават техните права, но и да допринасят за пълноценното им развитие. Те имат все по-значима роля в обществените процеси и трябва да познават същността и спецификата на темата. Стопанската дейност може да се извършва по начин, който е съобразен с децата, а фирмите могат да включат в своите корпоративни стратегии специфични цели, които гарантират правата на човека и, в частност, на децата. В рамките на своята политика за корпоративна социална отговорност те могат да насочат корпоративното влияние в полза на децата и в тяхна защита, което да донесе реална полза за тяхната дейност.

Съобразените с децата политики помагат на компаниите да утвърдят доброто си име, да изградят надеждна марка, да развиват здрави отношения със служителите и клиентите, да откликнат на потребностите на родителите и децата и да създадат стабилна и устойчива бизнес среда. Нещо повече, чрез такива политики е възможно компанията:

✔ **Да постигне по-добро управление на риска** чрез разширеното му тълкуване с включване на екологични и социални въпроси, в това число правата на човека, и осигуряване на гаранции за интересите и преодоляването на уязвимостите на децата с отговорност за здравето, безопасността и продуктите. Такъв отговорен подход ще помогне на компанията да прогнозира и намали разходите за санкции поради трудови злоупотреби, скъпи съдебни производства, изтегляне на продукти от пазара и застраховки.

✔ **Да утвърди доброто си име и да отстоява своя „социален лиценз“**, като докаже, че благотворното въздействие на продуктите и услугите, отговорният маркетинг и добрите взаимоотношения с местните общности могат да удовлетворят потребностите на родителите и децата. Благотворителните инвестиции, насочени към подобряване на резултатите за децата, ще свържат действията Ви с продуктите на Вашата компания.

✔ **Да подбере и задържи мотивирани работници и служители** чрез справедливо възнаграждение и гостойни условия на труд, които ще дадат възможност на родителите или хората, полагащи грижи за деца, да съчетават семейните си отговорности с производителен труд, а това, от своя страна, ще увеличи производствения капацитет и ще намали отсъствията от работа. Намаленото работно време за младите работници и служители, прилагането на политика за премахване на сексуалното и физическото насилие на работното място и създаването на възможности за образование на младите работници и служители също ще повишат тяхната лоялност и ефективност.

✔ **Да развива следващото поколение таланти** чрез програми за менторство и чиракуване, както и чрез сътрудничество с образователни програми и подкрепа за тях, така че следващото поколение да придобие необходимите за работното място умения, включително ръководни и лидерски умения.

✔ **Да допринесе за изграждането на стабилна и устойчива бизнес среда**, като работи за благото на децата, което развива силни и образовани общности, здрава икономика и силен бизнес. Осмислянето и изразяването на устойчивостта от гледна точка на нейното въздействие върху децата може да стимулира подкрепа за конкретни действия на компанията, които иначе биха изглеждали неясни или непостижими.

Глава първа

Основни положения на Сертификат „Компания – приятел на детето“

Бизнесът проявява все по-голям интерес към отразяване на правозащитния подход в своите политики, стратегии и действия. Партньорите на УНИЦЕФ и бизнес лидерите отбелязват, че действащите насоки за корпоративна социална отговорност (КСО) не обръщат достатъчно внимание на целия спектър от права на детето, включително по отношение на детския труд. В отговор на тази необходимост от изрични насоки какво точно означава да се зачитат и подкрепят правата на децата и в съвместна инициатива на Глобалния договор на ООН, УНИЦЕФ и „Спасете децата“ бяха разработени десет принципа за правата на децата и бизнеса („принципите“).

Принципите определят стандарта за съобразения с децата бизнес по света и насочват компаниите към разнообразни действия за зачитане и подкрепа на правата на децата на работното място, на пазара и в обществото. Принципите призовават компаниите навсякъде да действат активно, а не да реагират на обстоятелствата, за да се зачитат и подкрепят правата на децата. Сертификатът „Компания - приятел на детето“ се основава на тези разработени принципи и ги включва в действие, така че да бъдат в полза на компаниите в България.

Всички компании трябва да:

- 1 Да поемат отговорност **да зачитат и подкрепят** правата на децата.
- 2 Да допринесат за **премахването на детския труд**, включително във всички стопански дейности и делови взаимоотношения.
- 3 Да осигурят достоен труд за **младите работници, родителите и хората, които се грижат за деца**.
- 4 Да гарантират **защита и безопасност на децата** във всички стопански дейности и на всички обекти.
- 5 Да гарантират, че **продуктите и услугите са безопасни** и да се стремят да подкрепят правата на децата чрез тях.
- 6 Да използват **маркетинг и реклама**, които зачитат и подкрепят правата на децата.
- 7 Да зачитат и подкрепят правата на децата по отношение на **околната среда** и придобиването и ползването на земя.
- 8 Да зачитат и подкрепят правата на децата в **системите за сигурност**.
- 9 Да подпомагат закрилата на децата, засегнати при **извънредни ситуации**.
- 10 Да укрепват усилията на **обществото и държавата** да защитават и реализират правата на децата.

Този Наръчник за сертифициране представя и изяснява десетте принципа, като дава практически насоки за бизнеса и служи като инструмент за тяхното прилагане. Той отразява непрестанните усилия да се премахне детският труд, но обхваща и редица други области, в които бизнесът има пряко или косвено въздействие върху децата: чрез предлаганите от него продукти и услуги и пазарите; по начините на влияние

върху дома и общността на детето; по начина на реагиране на отговорния бизнес в извънредни ситуации и в начина, по който бизнесът търси партньорства с държавата и общностите, за да осигури сегашното и бъдещото благосъстояние на децата.

Принципите може да бъдат представени графично в действие по този начин:

1.1. Конвенцията за правата на детето (КПД) и какво означава тя за бизнеса

Този наръчник следва международните правозащитни актове и насоки, включително документите, които се отнасят конкретно до бизнеса, като например Глобалния договор на ООН, Насоките за многонационалните предприятия на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), Международната организация по стандартизация (ISO) 26000 и

отчитането на устойчивостта в рамките на Глобалната инициатива по отчетност, както и ръководните принципи за стопанската дейност и правата на човека: Изпълнение на рамката на ООН „Защита, зачитане и коригиране“.

И най-важното – той се опира на Конвенцията за правата на детето (КПД), най-широко ратифицирания договор на ООН в областта на права-

та на човека. КПД предвижда широк кръг права на всяко дете (определено като „всяко човешко същество на възраст под 18 години“) и е първият международноправен инструмент със задължителна сила, който обхваща пълния спектър на правата на човека – граждански и политически, икономически, социални и културни права. КПД разписва основните човешки права, които имат децата навсякъде, т.е. правото на живот, на развитие до най-пълния потенциал, на защита от вредни влияния, насилие и експлоатация и на пълноценно участие в семейния, културния и социалния живот. КПД е уникален документ – насочен към бъдещето, визионерски и същевременно практичен. След повече от десетгодишна подготовка той беше приет от Общото събрание на ООН през 1989 година и оттогава е ратифициран от 193 държави, с което постигна почти всеобщ обхват. Изпълнението на Конвенцията изисква прилагане на съответното законодателство, включително регулиране на корпоративното поведение спрямо децата, приемане

на гържавна политика и осигуряване на достатъчно бюджетни средства от всички държави, ратифицирали Конвенцията. КПД поставя основната отговорност върху държавите, но също така признава, че и други субекти с определена роля в живота на децата – включително родители, учители, институции и предприятия – носят отговорност пред децата за защитата на техните права.

Със своите 54 члена КПД представлява набор от минимални и правно обвързващи стандарти за всички деца навсякъде по света, които се прилагат еднакво към всяко дете – от най-привилегированото до най-засегнатото от изключване и бедност – включително деца без гражданство и други деца, на които е отказан акт за раждане и достъп до гражданство. Основно положение в Конвенцията е да се достигне до най-силно маргинализираните, невидимите, скритите от очите на обществото деца. Нещо повече, всички предвидени в КПД права имат еднаква стойност – нито едно право няма превес над друго.

Самооценка във връзка с правата на детето

Тук следват примерни въпроси, които да се вземат предвид при установяването на съзнателното или неволно въздействие на стопанската дейност върху правата на децата:

✓ На работното място

- Как компанията гарантира, че не използва детски труд и не ползва облаги от него?
- Как компанията гарантира, че защитава и зачита правата на своите млади работници?
- Как компанията гарантира, че зачита правата на своите работници и служители, които са родители или се грижат за деца?

✓ На пазара

- Как компанията гарантира, че производството на нейните продукти и/или услуги не засяга неблагоприятно правата на детето?
- Как компанията гарантира, че производството на нейните предназначени за деца продукти и/или услуги не засяга неблагоприятно правата на детето?
- Как компанията гарантира, че нейните способности на реклама, продажби, промоции и маркетинг не засягат неблагоприятно правата на детето?

✓ В обществото и околната среда

- Как компанията проявява своята отговорност да зачита правата на детето по време на хуманитарна криза?
- Как компанията гарантира, че придобиването на земя и преместването на хора поради местоположението на неин производствен обект не засягат правата на детето на съответното място?

- Как компанията гарантира, че се зачитат здравето, безопасността и сигурността на местната общност?
- Как компанията проявява своята отговорност да зачита правата на детето чрез благотворителни акции?
- Как компанията гарантира, че не подкопава способността и капацитета на държавата да защитава и реализира правата на децата?

Инструмент за самооценка във връзка с правата на детето ще може да се намери на www.unicef.org/csr.

1.2. Състоянието за правата на децата в България

Конвенцията на ООН за правата на детето беше приета от Общото събрание на ООН на 20 ноември 1989 година. Тя е ратифицирана от Великото народно събрание на Република България на 11 април 1991 година. Конвенцията е част от вътрешното право на страната съгласно Конституцията на Република България. Конвенцията е международен договор в областта на правата на човека, подписан от почти всички страни в света. Тя представлява договореност между държавите да се задължат да спазват едни и същи закони по въпросите за децата.

Близо 10 години след приемането на Конвенцията на ООН в България започна нейното практически прилагане с приемането от Народното събрание на Закона за закрила на детето (ЗЗДет) през 2000 г., който очерта основните политики за закрила на детето. Най-важните реформи са свързани със създаването на система за закрила на детето към Министерството на труда и социалната политика, както и на Държавна агенция за закрила на детето към Министерския съвет. Разработват се редица нормативни актове, като например наредби за критериите и стандартите за социални услуги за деца, за развитието на приемната грижа и впоследствие за начало на реформата за закриване на големите домове за деца или т.нар. политика на деинституционализация.

Детският фонд на ООН и УНИЦЕФ в България започна дейността си като Национален комитет с основна задача да намира средства и да подкрепя дейностите на организацията. На 8 ноември 2004 г. беше подписано споразумение за сътруд-

ничество между правителството на Република България и УНИЦЕФ, което постави основите на взаимоотношенията между българското правителство и Детския фонд на ООН. УНИЦЕФ работи пряко с компаниите за подобряване на тяхната бизнес практика, така че в дейността си да изпълняват задълженията по международното право и да гарантират зачитане на правата на децата на пазара на труда и при наемането им на работа. През 2012 г. УНИЦЕФ работи съвместно със „Спасете децата“ по правата на децата и принципите на бизнеса от Глобалния договор на ООН. Сега тези принципи се предлагат от УНИЦЕФ като съвет към бизнеса.

Националната мрежа за децата (НМД) обединява над 130 граждански организации и активисти, които работят с деца и семейства в България. Създадена е през 2003 г. като свободен альянс от 24 неправителствени организации. През 2006 г. официално придобива статут на неправителствена организация в обществена полза (самостоятелна правосубектност). Основната цел на организацията е да укрепва и улеснява сътрудничеството между неправителствените организации и заинтересованите страни, за да гарантира правата и благосъстоянието на децата. Мрежата работи в четири основни направления на политиката за деца: семейство, правосъдие, образование и здравеопазване. Всяка година членовете на НМД подкрепят и работят с над 76 000 деца и 13 000 семейства в България. Сертификатът „Компания - приятел на детето“ беше разработен в сътрудничество с УНИЦЕФ България през 2020 и 2021.

2

Глава Втора „Правата на детето на работното място“

През изминалите 20 години широко известната борба против детския труд набира сили благодарение на целенасоченото внимание и единните действия на многобройни заинтересовани страни, включително отговорни компании. Но изграждането на работно място, което зачита правата на децата и на младите работници,

означава много повече от прекратяване на детския труд.

Тази част от Наръчника изяснява стъпките, които компаниите могат да предприемат, за да зачитат и подкрепят правата на децата и да градят съобразено със семейството работно място.

2.1. Сертификационна област: Създаване на съобразено със семейството работно място

Защо съобразеното със семейството работно място е важно за децата?

Здравето и благосъстоянието на децата започват със здравето и благосъстоянието на техните майки. Лошата грижа преди раждането и недохранването на майките водят до многобройни вреди за децата, включително тегло под нормата на новородените, затруднен слух, спина бифида и мозъчно увреждане, както и повишен риск от майчина смъртност. Основните елементи на закрилата на майките са следните:

- ✓ опазване на здравето на бременните и кърмачките и техните деца от рисковете на работното място;
- ✓ право на платен отпуск по майчинство;

- ✓ право на медицински грижи;
- ✓ закрила от уволнение и дискриминация поради бременност и майчинство;
- ✓ право на материални условия за кърмене от майките, които се връщат на работа.

Често пъти работниците и служителите трудно намират достъпни и качествени грижи за децата на приемливи цени. Без такива услуги често се налага хората да оставят децата у дома сами или без подходящ надзор от възрастен човек. Други може да водят децата на работното място, където може да се сблъскат с най-различни

опасности за тяхното здраве, безопасност и развитие.

Налице са все повече доказателства, че ранното общуване със семейството и хората, които полагат грижи, влияе решаващо върху детското развитие. Ето защо грижите за децата не бива да се ограничават само до безопасно мястото. Те трябва да осигурят среда, в която децата започват да се учат и да се развиват чрез качествени грижи и възпитание.

Работниците-мигранти, работещи в чужбина могат да подобрят благосъстоянието на своите деца, като изпращат пари у дома за образование и здравни услуги. Научните изследвания обаче започват да разкриват многобройните вредни въздействия върху децата, оставени у дома от родители-мигранти сами, на грижата на роднини или в институции.

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

✔ **Разбиране какво означава адекватна издръжка на живота в страната** и осигуряване на достойни условия на труд за работниците и служителите, включително на тези във веригата на доставки. Популяризиране на зачитането на основните права на свободно сдружаване и колективно трудово договаряне във веригата на доставки и в сферата на влияние на компанията. Гарантиране на трудово възнаграждение за адекватна издръжка на живота и достъп до социално подпомагане и обществено осигуряване на всички, включително на работниците мигранти и работници, живеещи във високо рискови общности.

✔ **Опазване на репродуктивното здраве на работниците и служителите чрез обръщане на особено внимание на бременните.** Осигуряване на обучение, предпазни средства и редовни профилактични прегледи на всички, които работят с химикали или други материали, потенциално вредни за тяхното репродуктивно здраве. Грижа за спазването на всички приложими нормативни актове, особено по отношение на химикалите и други опасни вещества, включително с инструкции за действие при аварии. Поставяне на всички предупреждения за опасност на видно място, на език и с изображения, които работниците и служителите разбират. Преместване на бременните от работната среда, ако тя застрашава нероденото дете, трудоустрояване при по-безопасни условия на труд по време на бременността и, при необходимост, също по време на кърменето.

✔ **Недопускане на дискриминация на бременни и майки.** Забраняване на всякакви тестове за бременност и изисквания за удостоверение за стерилизация при кандидатстване за работа от жени в хетерогенна възраст. Забраняване на уволняването на бременни и майки поради тяхното положение, включително по време на отпуската по майчинство. Спазване на изискванията на Конвенция № 183 на Международната организация на труда (МОТ) относно закрилата на майчинството, включително международния минимален платен отпуск по майчинство от задължителен 12-месечен период след раждането, и обмисляне на въвеждане на препоръчителните 18 седмици.

✔ **Създаване на съобразена с майчинството работна среда.** Предлагане на алтернативи на нощния труд за бременни и кърмачки в продължение на не по-малко от 16 седмици, осем от които да предшестват очакваната дата на раждане. Кърмачките следва да получават една или повече дневни почивки за кърмене или изцеждане на кърма с достъп до подходящи отделни помещения, хладилници и чиста вода.

✔ **Осигуряване на подходящи условия за отглеждане на децата на работещите родители като инвестиция в човешкия капитал.** Работниците и служителите се съсредоточават по-добре върху работата, когато знаят, че децата им са в безопасност. Ведомствените детски заведения ще насърчат квалифицираните жени да останат на работа в компанията.

Алтернатива на ведомствените детски заведения е насочването на работниците и служителите към подходящи външни заведения или плащането на надбавки за покриване на таксите в тях. Някои компании прилагат новаторски решения за грижата за децата на работното място, като например мобилните ясли или ясли които са в близост до офиса или предприятието. Ако реши да създаде ведомствено детско заведение, Вашата компания трябва да се съобрази със стандартите и насоките за качество от страна на Министерството на образованието и науката.

✔ **Отчитане потребностите на работниците и служителите със семейни отговорности.** Тук се включва грижата и подкрепата за децата у дома, за деца на работници мигранти или деца и семейства, живеещи във високо рискови общности. Това може да означава жилищно настаняване на семейства, разрешение за отсъствие поради среща със семейството или семейни посещения в компанията. Социалните придобивки, които се ползват от биологичните семейства, следва да се обхванат също семействата със самотен родител и работниците и служителите с различен състав на семейството, като например с осиновени деца, деца в приемна грижа, доведени или заварени деца, извънбрачни деца и други.

✔ **Прилагане на политики, които дават възможност на работниците и служителите да съчетават семейните и трудовите отговорности на всеки етап от живота.** Тук се включват възможностите за гъвкаво работно време, гледане на деца и възрастни, както и отпуски за раждане и отглеждане на дете. Както мъжете, така и жените следва да се ползват от политика на семейни отпуски, без да се допуска ответна санкция или дискриминация.

✔ **Гарантиране, че общежитията и услугите в тях са безопасни и подходящи за децата.** Общежитията следва да осигуряват подходяща защита от метеорологични, екологични и социални условия, които застрашават здравето и безопасността, включително чрез чиста питейна вода, отопление и осветление. Общежитията трябва да отговарят на следните условия:

✔ Да се изграждат на места с удобен достъп до здравни и образователни услуги и възможности за отдих. Ако обществените здравни заведения или училища са далеч от общежитията или ходенето до тях е прекалено дълго и не е безопасно за децата, следва да се осигури безопасен транспорт или алтернативна услуга.

✔ Да се разпределят, без да се допуска дискриминация и ползването им да е достъпно с оглед на доходите и издръжката на живота на настанените.

✔ Да бъдат безопасни за децата и младите работници. Да се изпълняват специални мерки, като например етичен кодекс или обучение и наблюдение, за да се предпазят от тормоз, малтретиране или физическо нападение от други живущи или охрана. Помислете за създаване на пространства за отдих извън спалните помещения, които са безопасни и подходящи за деца.

✔ Изискване от работниците и служителите да създадат съобразено със семейството работно място за домашните помощници. Ясно изразяване на очакванията за отношението към домашните помощници, наети от Ваши работници и служители. Освен това:

✔ Информиране на работниците и служителите за приемливото работно време и условия на труд на домашните помощници съгласно националната нормативна уредба и Конвенцията № 189 на МОТ.

2.2 Сертификационна област „Премахване на детския труд“

Някои видове труд са признати за толкова опасни, че не бива да се допуска да бъдат полагани от деца. Най-тежките форми на детския труд са кодифицирани в Конвенция № 182 на Международната организация на труда (МОТ), която е ратифицирана от 174 държави. Те включват робство и принудителен труд, както и вреден

труд, който се определя като работа, която е възможно да увреди здравето, безопасността или морала на децата. Основните принципи на Конвенция № 138 на МОТ относно минималната възраст за приемане на работа са обобщени в следната таблица:

Вид труд	Минимална възраст, на която децата може да започнат работа
Вреден труд	
Всеки вид работа, която е възможно да увреди физическото, психичното или моралното здраве, безопасността или морала, не бива да се извършва от лице под 18-годишна възраст.	18 (16 при строг контрол)
Основна минимална възраст	
Минималната възраст за настъпване на трудова дееспособност не бива да бъде под възрастта при завършване на задължителното училищно образование, която обикновено е 15 години	15
Лек труд	
Децата на възраст от 13 до 15 години може да извършват лек труд, доколкото той не застрашава тяхното здраве и безопасност и не пречи на тяхното образование или професионално ориентиране и обучение.	13–15

2.3. Сертификационна област „Зачитане на правата на младите работници“

Не всеки вид работа, извършвана от дете, е детски труд. За целите на настоящия наръчник и процес по сертифициране „млади работници“ означава работници над предвидената в закона възраст за настъпване на трудова дееспособност, но под 18-годишна възраст. Международната минимална възраст за труд на пълно работно време, който не е вреден, е 15 години.

Българското законодателство е в синхрон с международно-правната уредба, свързана с

проблема за полагане на труд от деца и младежи. Правната уредба се намира в Глава XV от Кодекса на труда (съкр. КТ), по-специално в Раздел I „Специална закрила на непълнолетните“, както и в Наредба № 6 от 2006 г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години, по-долу наричана Наредбата. Трудова дееспособност е признатата от Кодекса на труда възможност физическите лица да придобиват права и задължения, които са свързани с отдаването пог

наем на работна сила за ползване от другото лице по трудовото правоотношение, а именно – работодателя. Трудовата годност настъпва с навършването на определена възраст, наречена още минимална възраст за постъпване на работа, която е общо изискване за приемане на работа по трудово правоотношение. По българското законодателство тази минимална възраст е 16 години съгласно чл. 301, ал. 1 от КТ. По изключение трудовата годност може да възникне и преди навършването на 16-годишна възраст.

Самото навършване на възрастта обаче не е единствената предпоставка за постъпване на работа. Процедурата обхваща и допълнителни действия, които трябва да бъдат предприети от желаещото да постъпи на работа лице и от работодателя, за да се стигне до крайния акт – сключването на трудов договор с непълнолетен, навършил 16 години. Тази процедура е описана обстойно в чл. 302, ал. 1 и чл. 303, ал. 2 от КТ, както и в чл. 8 – 16 от Наредбата.

На първо място, работодателят трябва да извърши оценка на риска, на който ще бъде изложен непълнолетният във връзка с работата, която ще изпълнява по трудовото правоотношение. Това изискване се съдържа в Наредбата и е свързано със забраната, съдържаща се в чл. 303, ал. 1 от КТ, че лицата между 16 г. и 18 г. не могат да бъдат наемани за извършването на работи, които са тежки, опасни или вредни за здравето и за правилното им физическо, умствено и нравствено развитие. При оценка на риска работодателят трябва да прецени следните фактори на влияние на работната среда:

- ✔ съоръжаването и устройството на работното място,
- ✔ вид и разположение на работното оборудване,
- ✔ вид и степен на влияние на физически и химически вещества,
- ✔ организация на работния процес.

На база на направената оценка работодателят трябва да предприеме и мерки, които да осигурят на непълнолетния здравословни и безопасни условия на труд. Съгласно § 1, т.1 от допълнителните разпоредби на Закона за

здравословните и безопасни условия на труд, „здравословни и безопасни условия на труд“ са такива, които не водят до професионални заболявания и злополуки при работа и създават предпоставка за пълно физическо, психическо и социално благополучие на работещите лица.

На второ място, процедурата обхваща извършването на обстоен медицински преглед, с който трябва да се установи общото здравно - физическо и психическо - състояние на лицето. Този предварителен медицински преглед се извършва от избран от лицето общопрактикуващ личен лекар. След като лекарят установи годността на непълнолетния да изпълнява работата по предстоящото трудово правоотношение, той издава медицинско удостоверение за работа.

На следващо място, въз основа на оценката на риска, направена от работодателя, и извършения предварителен медицински преглед се съставя медицинско заключение. То се съставя от службите по трудова медицина, трябва да бъде положително и да установява:

- ✔ доброто общо здравно състояние на лицето,
- ✔ годността на лицето да извършва конкретната работа, за която кандидатства,
- ✔ че тази конкретна работа няма да увреди здравето и да попречи на нормалното физическо, умствено и нравствено развитие на лицето.

На последно място, за да може да приключи успешно процедурата по сключване на трудов договор с непълнолетно лице, навършило 16-годишна възраст, е необходимо работодателят да получи разрешение от Изпълнителна агенция „Главна дирекция по труда“. За целта работодателят подава искане до областната дирекция „Инспекция по труда“ по местонахождението на работата, на която желае да постъпи лицето (чл. 302, ал. 2 и чл. 303, ал. 2 от КТ). Разрешението не се издава автоматично въз основа на медицинското заключение, а след извършена преценка от областната инспекция по труда. Разрешение се дава конкретно за всеки отделен случай.

Практиката показва, че в България, предвид тази сложна процедура, много рядко се наемат млади работници. Въпреки това обаче младежката заетост е изключително важна. Бизнесът играе важна роля в насърчаването на достойна младежка заетост и в зачитането и подкрепата на работното място на правата на деца-

В какво се състои проблемът?

Младите работници са особено уязвими от различни прояви на насилие, експлоатация и злоупотреба, включително сексуална експлоатация, несправедливо заплащане на труда и условия, които се възползват от тяхната възраст, неопитност и безпомощност. Поради своя брой и етап на развитие младите работници са изложени на по-голям риск на работното място от физически, психологически и други проблеми в сравнение с възрастните. Рисковете за младите работници са свързани с вдигане на тежки предмети, работа с проектирани за възрастни сложни машини, работа в условия на високо налягане или емоционално натоварващи задачи и преки и косвени опасности в средата, като например причинени от токсични химикали, при които младите са още по-уязвими от възрастните.

Често пъти работещите деца не са в състояние да ходят на училище, които очевидно засяга бъдещото им икономическо, социално и личностно развитие. Поради недостатъчна зрялост и липса на опит младите работници често почти не знаят правата си и не могат да се противопоставят на злоупотребата, на която са подложени от началници или възрастни работници. Младите работници мигранти са особено уязвими от неравноправни условия на труд и трафик, понеже са извън защитната среда на своята общност и в някои случаи извън родината. Освен това ако са непридружени, те са и извън закрилящата семейна среда.

Сертификатът „Компания – приятел на детето“ не сертифицира конкретни продукти или услуги. По-скоро фокусът тук е да се изследват действията, които компанията предприема, за да осигури безопасността и сигурността на произвежданите стоки или предлаганите услуги.

та, достигнали общата минимална възраст за наемане на работа. Важно е да се отбележи, че децата от тази група имат права като деца по смисъла на КПД в допълнение към трудовете им права съгласно вътрешното и международното законодателство.

Безопасността на продуктите, особено на тези, предназначени за деца, се превърна във водеща тема на корпоративната отговорност през изминалите десетилетия. Главно поради повишения интерес на потребителите, както и различни журналистически изследвания по темата, повечето предприятия със съзнание за КСО в производството на потребителски стоки, хранително-вкусовата промишленост, фармацевтиката и други подобни отрасли, са добре запознати с тревогите на родителите във връзка с безопасността на продуктите и услугите за деца. Осведомеността и действията в тази насока се разпространяват и в други сектори, които предлагат стоки и услуги.

Тревогите произтичат от обстоятелството, че децата не са просто умалени копия на възрастните. Особеностите на децата, поради които те са по-податливи на опасности в околната среда, трябва да бъдат взети предвид в разработването, обезопасяването и изпитването на продукти. С оглед на чувствителността на въпросите, които имат отношение към физическото и психичното здраве, компанията следва да проявяват активно отношение, за да няма отрицателно въздействие на продуктите и услугите върху децата. Важно е корпоративният сектор да следи все по-обемните научни изследвания за потенциалното и реалното въздействие на продуктите и услугите върху децата. По такъв начин те ще могат да поставят висшите интереси на децата в центъра на най-важните решения.

3

Глава трета Безопасни продукти и услуги

3.1. Сертификационна област „Безопасни продукти и услуги за деца“

Защо безопасността на продуктите, изпитванията и научните изследвания имат значение за децата?

Безопасността на продуктите е основен въпрос за бизнеса. Тук се включват продуктите, предназначени за деца, като например играчки и продукти, които децата използват случайно и могат да им навредят, ако са неподходящи по условие или се използват неправилно. След навършване на петгодишна възраст най-голямата

опасност за живота на децата са неволните наранявания. Въвеждането на стандарти за редица продукти, които не са предмет на регулиране, може да се окаже бавен и тромав процес. Дори ако са налице, стандартите невинаги отчитат особеностите на децата.

На 4 декември 2015 година в София лидерите в хотелиерския бизнес „Новотел София“ и „Ибис“ от групата „Акор Хотелс“ подписаха **Етичен кодекс за защита на децата от сексуална експлоатация при пътуване и туризъм** и Меморандум за сътрудничество с неправителствената организация ЕКПАТ България. Ангажиментът на хотелите се състои главно в организиране на обучения за техните служители, как да разпознават потенциални случаи на сексуална експлоатация на деца и към кого да се обърнат със сигнал. Около 150 милиона момичета и 73 милиона момчета под 18-годишна възраст са пострадали от сексуално малтретиране според глобално проучване на ООН за насилието над деца. Всяка година над 1.8 милиона деца по света стават жертва на сексуална експлоатация, като голяма част от случаите са в туризма.

<http://www.ecpat-bg.com/?p=4546>

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

- ✓ Запознаване с последиците от въздействието на предлаганите продукти или услуги и спазване на националното законодателство и приложимите стандарти.
- ✓ Често има задължителни стандарти за разнообразни стоки и услуги за деца, включително играчки, мебели за детски заведения, детски грехи, съоръжения за детски площадки и предпазни средства като например каски. Стандартите определят допустимите равнища на съдържание на вредни вещества и изискванията за безопасност и сигурност.
- ✓ Ако липсва национално законодателство в тази област, за ръководство служат международните стандарти. Международните и националните организации по стандартизация, както и някои групи в промишлеността са разработили стандарти за безопасността на продуктите, които отчитат специфичните изисквания за опазване на здравето и благосъстоянието на децата.
- ✓ Форумите с разнообразни участници от заинтересованите страни и организациите на гражданското общество също могат да предоставят ключова информация за потенциалните рискове за децата. Редица браншови сдружения са разработили собствени стандарти за безопасност.
- ✓ Установяване на намаляване на потенциалните здравни рискове от неправилна или понякога дори правилна употреба на продукти и услуги. Предназначените за деца продукти трябва да отговарят на особено строги изисквания за качество и безопасност. Продуктите, които не са предназначени за деца, но въпреки това представляват опасност за тях, също трябва да са съобразени с изискванията за безопасност. Вашата компания може да възприеме доказани методи за намаляване на риска, като например изисквания за предпазни опаковки и предупредителни етикети на лекарства и токсични за децата вещества. Ако има доказателства, че Ваш продукт системно се използва от деца, Вашата компания не бива да се ограничава до намаляване на най-основните рискове, а следва да помисли за промяна в продукта.
- ✓ Има вероятност продукти или услуги, включително предназначени за клиенти ресурси или съоръжения, да спомагат за експлоатацията и насилието над деца, включително чрез вторични или косвени рискове от тяхната употреба. Необходима е преценка и вземане на активни мерки за противодействие на експлоатацията. Дейностите включват разработване на продукти с отчитане на специфичните рискови фактори, обучение на работниците и служителите и информиране на работниците, служителите и клиентите за правните, моралните и физическите последици от експлоатацията на деца и за подаване на сигнали за такива случаи. Партньорството с други компании в сектора може да бъде полезно, заради сходния рисков профил. Например, компаниите в туроператорския и туристическия сектор подписаха Етичен кодекс за защита на децата от сексуална експлоатация при пътуване и туризъм (<http://www.thecode.org>). Подписалите кодекса компании се ангажират да възприемат политики и да обучават персонала с оглед на прилагането на кодекса и информирането на пътуващите за забраната за сексуална експлоатация на деца чрез каталози, брошури, прожектиране на филми на борда на превозното средство, листовки и сайтове в интернет.
- ✓ Всяка компания, която провежда изследвания с деца, следва да гарантира, че рискът за децата е малък, а приносът за науката има голямо значение. Изисква се свободно и осведомено съгласие както на родителя/ настойника, така и на детето, ако неговата възраст и зрялост му позволяват да даде свободно и осведомено съгласие.
- ✓ Получаване на съответното съгласие на детето, когато това е необходимо в дейността на компанията. Отказът на детето да участва трябва да се зачита, независимо от одобрението на родителя. За да не се допусне родителите или настойниците да експлоатират децата за финансова облага, най-добре е да не се

предвижда друго финансово възнаграждение освен покриване на грешни разности. През цялото време трябва да се провеждат консултации със специалисти, а участващият персонал трябва да е обучен по темата за детското здраве. Както родителите, така и децата трябва да получат подходяща и разбираема информация и възможност да изразят своето мнение. Винаги трябва да се взема предвид, че децата притежават различен капацитет и методи за разбиране и изразяване на мнение, в зависимост от възрастта и степента си на развитие, както и наличието на специфични потребности.

✔ За компаниите в сектора на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) е важно да предприемат стъпки за закрила на децата и младежите. Ако вашата компания предлага интернет услуги, мобилна телефония и/или компютърни и видео игри, мерките за закрила на децата следва да бъдат стандартна практика за Вас при разработването на нови технологии. Тези стандарти включват създаване и използване на:

✔ Технологии за филтриране и рейтинг на съдържание, така че потребителите и гоставчиците на интернет услуги (ДИУ) да не допускат навлизане на вреден материал в техните сфери;

✔ Рейтингови системи за разпознаване на съдържание, което може да се гледа от деца, като например международната неправителствена организация с идеална цел Асоциация за рейтинг на съдържание в интернет (ICRA) или браншовата организация Съвет за рейтинг на развлекателния софтуер (Entertainment Software Ratings Board), която дава рейтинг на видео и компютърни игри;

✔ Контрол на достъпа до сайтове: чрез регистрация за ползване при определена минимална възраст, най-често 13 години, и проверки дали крайният потребител е на подходяща възраст и може да взема правилни решения. Някои детски сайтове имат политика за защита на личните данни и изискват разрешение от родител за споделяне на лични данни и намеса на родител при взаимодействие със сайта. Други възможни решения са да се изисква от ДИУ да записват и проверяват клиентските данни, за да са сигурни, че не се използват фалшиви имена, да съхраняват преминалата през техните сървъри информация за договорен минимален срок и да отхвърлят групи, които изрично посочват, че съдържанието на техните сайтове може да включва изображения с насилие над деца;

✔ Механизми за сигнализиране, включително бутон за детска безопасност, чрез който потребителите на сайтове могат незабавно да подадат сигнал;

✔ Сътрудничество с правоохранителните служби за разкриване и сигнализиране за престъпно поведение онлайн, като например „сприятеляване“ или тормоз;

✔ Премахване и блокиране на незаконно съдържание;

✔ Назначаване на специализирани служители по закрила на детето за ДИУ и групи ИКТ;

✔ Блокиране на плащания за изображения с насилие над деца чрез кредитни карти или други разплащателни системи.

3.2. Сертификационна област „Отговорен маркетинг и отговорна реклама“

Маркетингът към и за деца е растящ бизнес на много места по света и привлича все по-голямо внимание от страна на родители, регулаторни органи, бизнеса и гражданското общество. Маркетингът на някои продукти, като например детски храни и педиатрични лекарства, е насочен към родителите, а за други продукти

е насочен пряко към децата, които от ранна възраст започват да решават сами какво да се купува. Компаниите също се възползват от влиянието на децата върху начина на пазаруване на родителите (ефекта на „мрънкането“) при маркетинга на храни, развлекателни стоки или дори автомобили. Все по-голямата свързаност

с големия свят, където децата са потенциално най-ревностните клиенти, отваря нови възможности за специалистите по маркетинг да достигат до децата, често пъти без знанието или контрола на родителите или хората, които се грижат за тях. Правителствата и други органи и организации, включително ООН, обръщат внимание на отрицателните последици от насочения към децата маркетинг и някои от тях са изградили административни структури с конкретната задача да следят този тип реклама.

Заплахата от по-строго регулиране, като например изисквания за по-подробна информа-

ция за клиентите, особено децата, във връзка със съдържанието на мазнини, сол и захар в готовите или бързи храни в някои държави води до промени в динамиката на потребителския маркетинг в някои отношения. Междувременно по линия на саморегулирането голям брой групи производители разработват доброволни международни етични кодекси, в които се обръща специално внимание на маркетинга, насочен към деца. Необходима е задължителна нормативна уредба, чието спазване гарантира най-висока степен на защита на децата от целенасочен маркетинг и реклама.

В какво се състои проблемът с маркетинга и рекламата за деца?

Насочените към деца маркетинг и реклама дават много поводи за безпокойство във връзка с правата на децата, каквито не съществуват при рекламата за възрастни. Тъй като все още не притежават способността критично да преценяват рекламните послания, децата често са склонни да ги приемат като истинни, точни и непредубедени, а това може да изкриви представите им за света и дори да застраши тяхното здраве и развитие. Децата преди и в пубертета са особено уязвими на натиска да се вписват в груповите стандарти, включително по расов и етнически признак, и може да бъдат убедени да консумират определени продукти – избелващи кремове за лице, цигари и алкохол – които дори да засилват усещането им за принадлежност, и които вредят на здравето им и ги излагат на големи рискове. Рекламата може да повлияе мощно върху поведението и самочувствието на децата – например да започнат да възприемат за нормално поведение, което се отличава с насилие или подчертана сексуалност и може да навреди на здравословното им психологическо и социално развитие. Вторачването в потребителството може да доведе до лоши финансови навици от ранна възраст. Децата по света все по-често имат неконтролиран достъп до разнообразни медии, които се наблюдават далеч по-трудно от традиционните радио или телевизия. Същевременно насоченият към деца маркетинг непрекъснато разнообразява

своите методи: изпращане на съобщения до клиента в момента на покупката, детски клубове, събития, интернет, социални мрежи и дори училища. Съществуващите системи на регулиране, включително на съдържание за възрастни или с възрастови ограничения, някога прилагани за обозначаване на телевизионни предавания и филми, вече са недостатъчни за регулиране на новите цифрови медии. Самите деца все по-често се привличат от специалисти по маркетинг и реклама като „посланици на марката“, за да говорят за музика, грехи, храна и други продукти. Често пъти на децата се плаща в брой или в натура (ваучери, безплатни тестери или билети за концерт), за да рекламират продукти в социалните мрежи, в чатове и блогове. Това води не само до засилен натиск от връстници, но и до меркантилизиране на приятелството.

Расте тревогата заради последиците от маркетинга за физическото и психичното здраве на децата. Затлъстяването сред децата бързо нараства, както в развитите, така и в развиващите се страни, и се свързва с разработването и предлагането на пазара на високоенергийни и бедни на хранителни микровещества храни и напитки с високо съдържание на мазнини, захар и сол, които маркетингът насочва пряко към децата. В резултат на това все повече повече деца са с наднормено тегло още от възрастта до 5 години.

През февруари 2018 г. Националната мрежа за децата изпрати отворен сигнал до българските институции за нарушение на етичните стандарти за децата и създадения риск да се подтикват деца и юноши към хазартни игри с рекламния клип „Билет Шоколад от Националната лотария – 7777. bg“. Клипът откровено насърчава децата и младежите да изграят хазартни игри, търкайки билети с примамливото заглавие „Шоколад“, като използва влиянието на примера на момичетата от националния отбор по художествена гимнастика. В открития сигнал се подчертава: „Дори и да приемем, че всички участници в клипа фактически имат навършени 18 години, то впечатлението, което се създава, е за участието на деца и млади хора, които са възприемани за пример от други деца, които ги гледат. От друга страна, именно тези млади хора, които полагат неимоверни усилия в спортната зала и в училище, са подтикнати да участват в реклама с цел печалба от хазарт, която е недостойна и неуважителна към техния труд и усилия. Подчертаваме, че в Националните етични правила за реклама и търговска комуникация (Етичен кодекс), приети от Националния съвет за саморегулация, общовалиден за всички участници в рекламната индустрия, включително рекламодателите и медиите, ясно се посочва, че търговската комуникация на хазартните игри:

- Няма да подбужда непълнолетните да участват в хазартни игри или да показва непълнолетни лица да участват в хазартни игри. Няма да се използват образи или твърдения, които са привлекателни за децата.
- Няма да се показват в медии, чието съдържание е преобладаващо агресивно към деца.
- Няма да се показват върху спортни екипи на младежки състави или в рекламни или спонсорски кампании, които са директно насочени към деца.
- Няма да използват в рекламата и търговската комуникация деца или лица, които изглеждат непълнолетни.

В резултат на реакцията излъчването на рекламния клип беше спряно.

<https://nmd.bg/национална-мрежа-за-децата-се-обявява/>

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

✔ Придържане към отговорна политика на маркетинг и реклама и възприемане на понятието „вреден“ в широк смисъл, когато става дума за деца. Това означава съзнателен избор да се избягва на всяка цена прекия маркетинг, който може да навреди на децата умствено, морално или физически. Ако вашата компания работи в област, където националното законодателство е слабо, мъгляво или просто не съществува, бъдете активни и прилагайте политика на маркетинг, която отразява добрите практики в рекламата за деца. Използвайте идеите и примерите в това помагало, потърсете и други регулаторни схеми на гържавата и корпоративния сектор, както и други публикувани насоки, за да разработите собствена политика.

Подкрепяйте инициативите на гържавата да се въведат подходящи стандарти за защита на правата на децата.

✔ Редовно актуализиране на политиката за маркетинг и реклама на компаниите, която да отразява бързо променящия се медиен пейзаж. По такъв начин могат да бъдат разпознавани и активно преодолявани неблагоприятното въздействие на цифровите медии, включително използването на персонализирани промоционални съобщения, насочени конкретно към деца, които често пъти заобикалят контрола и посредничеството на родителите. Това ще поощри малките деца да поискат разрешение от родителите или настойниците, преди да

споделят информация с маркетинговата служба, и ще осигури в разумна степен родителско разрешение.

✔ В рекламата на продукти не трябва да бъдат използвани образи на анимационни герои, актьори-деца или други символи, които най-вероятно ще привлекат по-младата аудитория. При използването на образи от детски телевизионни предавания за утвърждаване на продукти или пускане на реклами с такива образи в телевизионните рекламни паузи в съзнанието на децата се замъглява разликата между програмно съдържание и реклама.

✔ Реклами не бива да бъдат поставени на места, за които се знае, че се посещават от деца на неподходяща възраст за рекламирания продукт. Като минимум детската среда в училищата и детските заведения не бива да съдържа реклами, насочени конкретно към децата. Трябва да се предприемат подходящи мерки за сигурност, за да се защитят децата навсякъде, където се рекламира по интернет, включително чатове, блогове и уеб страници.

✔ Деца не трябва да бъдат наемани като „посланици на марката“ или в маркетинг между връстници в училищата и в социалните мрежи. Децата трябва да бъдат защитени от използване и експлоатация като „маркетингова техника“ за рекламиране на каквито и да било продукти в училище или другаде. Компанията трябва да използва участието и влиянието си в търговски групи или браншови сдружения, за да утвърждава принципите на етично поведение, което не допуска подобни практики в целия сектор.

✔ Прилагане на отговорен подход към маркетинга, рекламата и етикетиранието на храни за деца. Избягване на маркетинга на храни и безалкохолни напитки с високо съдържание на наситени мазнини, трансмастни киселини, свободни захари или сол. Особено внимателно избягване на маркетинга в детски градини и училища (включително училищни столове и автомати за продажба на храни и напитки), детски площадки, педиатрични кабинети или по време на отворени за деца спортни и културни дейности. Придържане към маркетингова практика, която съответства на целите,

които Световната здравна организация (СЗО) препоръчва за маркетинга на такива храни. При необходимост смяна на формулата на изделия за намаляване на мазнините, калоричността, захарта и солта и посочване на етикетите на ясна за малките потребители информация за хранителната стойност на продуктите.

✔ Популяризиране на добри практики сред децата и юношите – физическа активност, отговорно потребление, житейски умения за здравословно хранене, образование и предотвратяване на затлъстяването и грижа добрата практика и здравословният начин на живот да се утвърждават на всички пазари.

✔ Изготвяне и разпространяване на послания и реклами за деца и родители, които наблягат на здравословно поведение и здравословни продукти. Присъединяване към вече организирани действия или инициране на нови действия в подкрепа на държавните органи и неправителствените организации в страната за утвърждаване на здравословно поведение и здравословни продукти. Посланията следва да бъдат в положителен тон и да наблягат на точна информация и впечатляващи резултати, за да утвърждават здравословното поведение.

4

Глава четвърта Правата на детето в общността и околната среда

Начинът на действие на компанията може да има огромно въздействие не само върху печалбата, но и върху живота на хората, особено децата, които живеят в близост до производствения обект, завода или други помещения, ползвани от компанията. Това важи с особена сила за компании, чиято дейност влияе значително върху околната среда и земеползването. Важи и за компании, които работят в несигурна или нестабилна среда и трябва да се погрижат за частната и обществена сигурност.

Бизнесът е свикнал да се снабдява с лицензи и разрешителни от съответните държавни органи. Процесът на подготовка и кандидатстване за официални разрешителни често изисква работа на различни вътрешни отдели и структури на компанията. Голям брой компании имат инструменти и процедури за по-добро управление на тези сложни процеси. Сред тях е например „регистърът на рисковете“ за етапите на строителство или разширяване, който редовно се актуализира. Компанията може също така да създаде механизъм за подаване на жал-

би от граждани, да има свой омбудсман или да привлече независими одитори за преглед и формулиране на препоръки за организиране на стопанската дейност по начин, който избягва или смекчава неблагоприятното въздействие върху общността.

Освен това през изминалото десетилетие се появили многобройни инструменти, насоки и стандарти в помощ на бизнеса при оценката на въздействието от неговата дейност по най-различни въпроси – от правата на човека до емисиите на парникови газове и общата устойчивост. Някои компании също така работят за съответствие с браншовата сертификация за устойчивост и отделни стандарти ISO. Въпреки това, поради общата неосведоменост за въздействието на стопанската дейност върху децата, тази глава може да се използва за нов поглед към дейността на компанията от позицията на децата. Тъй като вероятно не всички раздели в нея са еднакво важни за Вашата компания, може да се съсредоточите върху онези, които имат най-пряко отношение към Вашата дейност.

4.1. Сертификационна област: „Подобряване на околната среда за децата“

Компаниите, които в своята дейност спазват националните, браншовите и международните стандарти за опазване на здравето, безопасността и околната среда, са наясно с опасностите, свързани с определени химически суровини, странични продукти в промишлеността, отпадъци и други емисии от производството. Една промишлена авария може да причини катастрофа не само за засегнатите работници или жители, а и за компанията и общността като

цяло. Затова отговорният бизнес гледа много сериозно на изискванията за лицензиране, проверки и отчетност. Въпреки това правата и потребностите на децата лесно може да се изгубят в техническите или бюрократични аспекти дори на най-усъвършенстваните и отговорни управленски системи и мерки за смекчаване на екологичните опасности.

В какво се състои екологичният проблем за децата?

Децата са изложени на по-голям риск от екологични опасности в сравнение с възрастните поради физическите си размери, незрялостта на вътрешните органи, скоростта на обмяната на веществата, природното любопитство и липсата на знания за заплахите в окръжаващата ги среда. По данни на Световната здравна организация (СЗО) 24% от заболяванията по света се дължат на екологични фактори. При децата обаче този дял нараства на 33%, което показва огромното въздействие на околната среда върху децата, техните перспективи и права на живот и възможно най-висок здравен стандарт. Всяка година поради предотвратими и свързани с околната среда причини и състояния умират около 3 милиона деца под петгодишна възраст, което означава, че околната среда е сред основните причини за детската смъртност.

Ръстът и теглото, степента на развитие на вътрешните органи и системи, както и навичките на децата увеличават тяхната уязвимост от здравни рискове, породени от замърсяване и токсини, далеч над уязвимостта на възрастните. Когато играят навън, децата по-

тенциално поглъщат повече замърсена почва и прах. Замърсяването от хранителни източници е по-опасно за децата, защото те пият повече вода и поемат повече храна спрямо телесното си тегло в сравнение с възрастните. Например, ако водата съдържа остатъчни количества от пестициди или други химикали, бебетата поемат повече от своята доза, отколкото възрастният, който пие същата вода. Децата вдъшват по-голям обем въздух на единица телесно тегло в сравнение с възрастните и затова са по-застрашени от поглъщане на патогени и замърсители. Липсата на достъп до безопасна и чиста вода в общностите често пъти е най-големият убиец на деца, тъй като пренасянните чрез водата болести като диарията са главната причина за детската смъртност под петгодишна възраст. Все по-влошеното състояние на околната среда и замърсяването поради обезлесяване, опустиняване, ерозия на почвите, изтощаване на пасищата, прекомерна употреба на торове и пестициди, липса на зелени пояси и безразборно изхвърляне на отпадъци могат да компрометират продоволствената сигурност и здравето в домакинствата, особено на децата.

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

- ✓ **Въвеждане на чувствителен към децата подход към оценките на въздействието върху околната среда и проектирането на обекти.** Отговорните компании се отнасят сериозно към процеса, в който получават и отстояват своето „социално разрешително за работа“ в общността. Ако възприема оценките на въздействието, проектирането на обекти и предпроектните проучвания като възможности за отчитане на гледната точка на децата, компанията ще си спечели добро име и ще разпространи повече знания в общността. Като част от този процес помислете за алтернативно местоположение на обектите, за да не са в близост до училища, детски площадки или други места, където се събират деца. Проверете по какви маршрути децата ходят на училище и на спортни и културни занимания и помислете за алтернативни маршрути. Пътно-транспортните произшествия са важна причина за наранявания и смърт на деца по цял свят.
- ✓ **Прилагане на целенасочени стандарти за емисиите и равнищата на токсичност и наблюдение на изпълнението** – за предпочитане е да се въведат специфични стандарти на компанията, които конкретно отчитат уязвимостта на децата от замърсяване и токсичност.
- ✓ **Осигуряване на екосъобразни помещения и жилища за децата.** Когато децата заедно със семействата си живеят в общежитие (жилище) на компанията, трябва да се имат предвид равнищата на замърсяване поради непосредствената им близост до производствените обекти.
- ✓ **Подпомагане на местните общности в повишаването на екологичната осведоменост и действията за опазване на околната среда** и обръщане на особено внимание на местните деца и младежи. Разнообразни дейности като залесяване, градинарство, опазване на водоизточниците, строеж на хигиенични тоалетни, рециклиране и компостиране на битовите отпадъци, терасиране на склонове и други могат да подобрят качеството на околната среда и да въздействат благоприятно върху децата и семействата. Освен това те привличат децата и младежите към учение и активна роля в опазването на околната среда по места. Децата могат да бъдат особено активни и ефективни застъпници за промяна в нагласите и подходите по екологичните въпроси.

4.2. Сертификационна област: „Помощ за децата, засегнати от извънредни обстоятелства“

Възникването на природни бедствия, включително трайна липса на вода, горски пожари, COVID-19 като глобална пандемия и др., привличат вниманието на света към участта на най-уязвимите граждани. Бизнесът има възможност да подпомогне правителствата и да спасява човешки живот, като предоставя навременна, подходяща и отговорна помощ на оцелелите от природни бедствия и производствени аварии. Някои компании решават да работят в райони, засегнати от конфликти или

бедствия, главно поради икономически възможности, нужда или естеството на дейността им. Други може изведнъж да се озоват в зона на непредвидено извънредно положение. Въпреки че тези обстоятелства изискват различен тип анализ и пораждаат различни реакции на бизнеса, в очите на децата те са сходни. По време на извънредно положение децата са особено уязвими от болести, недохранване, експлоатация и насилие. Вашата компания може да е мотивирана да помага на децата благодарение на съчетание

от фактори – мотивация на служителите и желание на компанията да помогне на най-нуждаещите се и да се възприема като отговорна. Корпоративната отговорност и благотворителност при извънредни обстоятелства може

да следва същите строги правила, които се прилагат от повечето неправителствени организации в оценката на въздействието и извличането на поуки за по-ефикасни спасителни мерки в бъдеще.

В какво се състои проблемът с извънредните ситуации за децата?

Последиците от природни бедствия са особено тежки за децата, които може да останат отделени от семействата и да бъдат по-лесно експлоатирани поради тяхната уязвимост.

За съжаление, многобройните инициативи за действия на частния сектор в райони, засегнати от извънредни обстоятелства, рядко обръщат внимание на специфичните потребности на децата от закрила. Хаосът и несигурността

при конфликт или природно бедствие застрашават или нарушават различни права на човека, като право на храна, подслон, социална подкрепа и здравеопазване, което още повече засилва уязвимостта на общностите и най-вече на децата. По време на извънредни ситуации децата са особено уязвими от болести, недोхранване и насилие.

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

✔ **Извършване на оценка или преоценка на въздействието на бизнеса върху децата в извънредни ситуации и на ролята на бизнеса в тях.** Събиране на информация за децата по време на извънредни ситуации като ключов елемент от повишеното внимание към необходимостта от задълбочен анализ. Освен това, в зависимост от естеството на стопанската дейност на компанията, би могло да се наложи укрепване на системите за наблюдение, за да се гарантира строго спазване на правата на децата и трудовите стандарти. Обръщане на особено внимание за рисковете от трафик или експлоатация на деца, отделени от техните семейства.

✔ **Създаване на трайни партньорства с уважавани доставчици на хуманитарна помощ.** Извънредните ситуации са изключително трудна среда за ориентиране и работа. Компанията може да пожелае да направи дарение в натура или доброволен труд на служителите, но ефектът от усилията би бил многократно по-голям, ако даренията са парични и се предоставят на уважавани и опитни доставчици на помощ. Компаниите в такива сектори като информационни технологии, логистика, далекосъобщения и транспорт могат да доприне-

сам пряко с услуги в спасителните и възстановителни операции, особено ако се включат в структурата на по-широки международни усилия.

✔ **Осведомяване на персонала на компанията за най-важните принципи на хуманитарните действия** и за защитата на правата на децата. Дори 150 години след основаването на движението на Червения кръст, организацията все още не е добре позната на широката общественост. По-нови са допълнителните международни стандарти за закрила на детето, особено в КЗД и международноправните инструменти на ООН и други организации. Компанията може да изиграе определена роля, като научи и разпространи тези принципи сред своите работници и служители и сред заинтересованите страни.

✔ **Учене и прозрачно споделяне на поуки от опита в хуманитарната помощ.** Компаниите, участвали в хуманитарни операции, може да разкрият и популяризират поуки от тях, имайки предвид, че мащабното корпоративно участие в хуманитарната помощ при бедствия е сравнително ново явление. На фона на скептицизма сред някои специалисти в областта на хуманитарната помощ прозрачното

споделяне на поуките ще допринесе за взаимно обогатяване на знанията, укрепване на доверието и преодоляване на неразбирането.

✔ **Специално внимание заслужава начинът, по който частният сектор може да подкрепи** усилията за помагане на децата да развиват умения и да намерят поминък, за да се ренитегрират в обществото и да наваксат в училището.

✔ **Привличане на местните деца в разширен диалог с общността.** Най-сполучливите форми на развитие на общността, дори в ус-

ловията на помощ при бедствия или реагиране на конфликти, наблягат на задълбочения и непрекъснат диалог с общността. Тъй като младежите и децата нерядко се възприемат като жертви, като източник на проблеми или просто като засегната, а понякога и невидима, група, тяхната способност да изиграят съзидателна роля във възстановяването на общността, помирението и диалога често се подценява. Младежите обикновено са активни и конструктивни участници в търсенето на решение и трябва да разчитате на техните умения.

4.3. Сертификационна област: „Инвестиции в общностни програми за деца“

Бизнесът може да даде огромен принос за отстояването на правата на децата не само чрез собствената практика и политика, но и като подпомага укрепването на общностите, в които децата живеят и растат. Детската тематика е популярен мотив в корпоративните социални инвестиции, които обхващат неимоверно голям брой благотворителни акции и дарения. Важно е обаче да не се забравя, че децата са дългосрочна инвестиция и бизнесът, който се стреми да допринесе за развитието на общността, следва да отрази това виждане в планирането на дейности за общността.

Тази цел се постига най-добре чрез принос към укрепването на управленския и общностния капацитет за предоставяне и регулиране на услуги в дългосрочна полза за децата. За да се постигне максимална дългосрочна полза за децата и за бизнеса, социалните инвестиции следва да се определят от устойчив подход на основата на правата. Това означава:

- ✔ Висшите интереси на децата винаги да бъдат решаващи;
- ✔ Децата да бъдат привлечени в планирането, изпълнението и наблюдението на програмите, когато това е уместно, и със знанието и участието на родителите им;
- ✔ Дейностите да се насочат към всички деца, като приоритет са най-силно маргинализираните и уязвими деца, бедстващи семейства и

други случаи, в които рискът от нарушаване на права на децата е чувствителен;

- ✔ Подходящи подкрепящи и развиващи програми за деца на различна възраст и с различни специфични потребности, както и за деца с таланти също са от съществена важност;
- ✔ Да се инвестира в иновативни методи за учене, развиващи демократичното мислене в децата, връзката с природата, и др.
- ✔ Децата да се възприемат като носители на права, активни граждани и субекти на промяната в техния живот;
- ✔ Да се сътрудничи с местни граждани и инициативи, когато това е в интерес на децата;
- ✔ Да се подкрепя и насърчава доброволчеството и активната гражданска позиция сред служителите за разрешаване на проблеми, касаещи благосъстоянието на децата;
- ✔ Да се работи в тясно сътрудничество с местните власти и други органи, за да се осигури тяхната подкрепа и да се допълнят усилията за реализиране на правата на децата;
- ✔ Ангажиментът на компанията към правата на децата и благосъстоянието им в общността не е въпрос само на финансиране на определени каузи или проблеми, той изисква активна позиция, която компанията застъпва пред обществото.

В какво се състои проблемът с дългосрочните социални инвестиции за децата?

Именно на нивото на общността, в която живеят децата, неравенствата, различията и пожизнените ограничения се виждат най-отчетливо. Тъкмо там някои деца нямат никакъв достъп до здравеопазване, а други посещават здравни заведения в лошо материално състояние, без достатъчно лекарства и с критично малоброен персонал. Качественото училищно образование – един от най-важните елементи в развитието на детето – може изцяло да липсва за най-силно уязвимите или децата може да учат в училищни сгради без прозорци, без учебници и моливи, без чинове, със зле подготвени или малко на брой учители. Инвестициите в простички, икономически целесъобразни и дългосрочни програми в подкрепа на детското развитие могат да допринесат за подобряване на бита и трайна промяна в живота. Дългосрочните общностни програми, които са добре планирани, изпълнени и наблюдавани в тясна координация с местните власти, може да се превърнат в част от възможностите с траен ефект за идните поколения.

Да вземем за пример инвестициите в училищни програми и качествено образование. Всяко дете има право на образование. Образованието про-

правя път към успешно и продуктивно бъдеще и е неотменна част от икономическия растеж на обществото. Когато помага на общностите и правителствата да осигурят достъп на децата до качествено образование на основата на техните права, бизнесът се включва в едно по-мощно движение да се сложи край на предаването на бедността и болестите от едно поколение към следващото. Качественото основно образование въоръжава децата в по-пълна степен със знанията и уменията, необходими за здравословен начин на живот, учи ги да се пазят и да бъдат активни в социалния, икономическия и политическия живот в прехода им към юношество и зрялост.

Ето защо инвестициите в устойчивото развитие на общностите имат значение за бизнеса. Именно успехът на децата, които израстват здрави и производителни възрастни, дори ако не определя, със сигурност влияе върху успеха на бизнеса. Днешните деца са утрешните лидери, изобретатели, ръководители и новатори. Зачитането и подкрепянето на правата на децата означава опазване на най-доброто бъдеще на бизнеса.

„ТИТАН Златна Панега Цимент“ АД и „Заедно в час“ работят съвместно от 2013 г. насам в местните училища на област Ловеч. През годините компанията инвестира устойчиво в привличане, обучение и подкрепа на участници в програмата от областта. А чрез тях и в създаването на нови възможности за учениците от местните общности. Подкрепата на „ТИТАН“ е израз на дълбокото разбиране, че качествено образование е в основата на икономическия просперитет на всяка общност. Освен с ценна финансова подкрепа за учителите в региона, „ТИТАН“ подкрепя „Заедно в час“ още като:

- ✔ Успешно ангажира и своите служители като доброволци в разнообразни образователни инициативи в общността; служители на компанията споделят експертиза, влизат в ролята на ментори и помагат за осъществяването на дейности на учители в програмата и техни колеги.
- ✔ Продължава да подкрепя и насърчава образователни инициативи на възпитаници на „Заедно в час“ в региона като „Училищни чудеса“ – програма за ученическо лидерство на местно ниво и „Грамотко“ – инициатива за развитие на базова грамотност сред най-нуждаещите се ученици в с. Брестница.

<https://zaednovchas.bg/support-us/titan/>

Примери за отговорни действия на компаниите относно сертификационната област

✔ **Висшите интереси на детето като развиващо се човешко същество**

трябва да бъдат в центъра на инвестициите на компаниите в общността. Подобряването на имиджа на компанията е разумна цел, но е важно също опазването от капана на благотворителни проекти, които звучат много добре в годишните отчети, но реално не отговарят на дългосрочните потребности на децата. Корпоративните дарения, например, във формата на учебни материали, сгради, водни помпи и спортни съоръжения са добре дошли, но трябва да се внимава те да не останат неизползвани, защото не са част от общ план за местното развитие, който да изгради капацитет за тяхното ползване и да ги поддържа. Помислете как вашите инвестиции могат да се превърнат в дългосрочно и продуктивно богатство за общността. Тук се включват подкрепата за учители и училищни директори, договорености за експлоатация и поддръжка на съоръженията, както и други усилия за укрепване на капацитета. Внимание за неволно допуснати последици за децата от добронамерени проекти за развитие на общностите, когато проектите не се разработени във времеви хоризонт на децата и най-вече за това какви ще са последиците за децата, ако започнатите инициативи не продължат.

✔ **Изграждане на партньорства с местните власти, вместо създаване на паралелни услуги.**

Чрез внимателен анализ на местното самоуправление, неговите потребности и капацитет за предоставяне на услуги компанията може да разбере как да допълва тези услуги в партньорство с местната управа, което е икономически далеч по-целесъобразно и устойчиво, отколкото създаването на паралелни услуги. Подходите към развитието на общностите, които заобикалят местните власти, може да доведат до объркване и дублиране на дейности, влошаване на отношенията с местните власти и дори противоречие с държавната политика. Когато се окаже, че управите по места нямат капацитет да предоставят услугите или да бъдат партньори, компанията може да работи с местните или областните власти, за да разбере техните планове за обслужване

на района, ограниченията, структурата и изискванията. Например, при планирана инвестиция в строежа на училище, необходимо е допитване до местните органи на образованието за плановете им: Планират ли изграждането на нови училища в района? Има ли достатъчно учители? Какво искат родителите? Освен това, вместо да строите нови обекти, подкрепете действащите системи, където средствата ще бъдат по-добре усвоени.

✔ **Допитване до децата при подготвянето на инициативи за общността.**

Гледната точка на децата е ценна и се различава от вижданията на възрастните как трябва да бъде разработен или изпълнен един проект. Процесът на консултации с децата също така им помага да придобият управленски и граждански умения.

✔ **Инвестиране в програми в полза на най-уязвимите и най-силно маргинализираните деца.**

С помощта на местната общност компанията може да установи кои групи деца са най-нуждаещи се – например, момичета, които не ходят на училище, членове на етнически малцинства, деца с увреждания, сираци или деца, които живеят с ХИВ и СПИН, домакинства, начело с дете, и най-бедните деца. Голяма част от тези деца може да са скрити за окото у дома или в крайно отдалечени райони. Хубаво е компанията да се стреми да вникне в причините, които им пречат да упражняват своите права. Ако не ходят на училище, защо е така? Ако са предимно момичета, изясняване на динамиката на отношенията между половете. Ако децата напускат общността, дали стават жертви на трафик или родителите им ги притискат да работят и да издържат семейството, което може да доведе до рискован избор?

✔ **Инвестиране както в изграждането на капацитет, така и в инфраструктура.**

Дори компанията да предпочете изграждането на материални обекти, успоредно с това са необходими инвестиции в развитие на капацитета – придобиване на организационни и други функционални умения и експертен опит в полза на децата в бъдеще. Строителството на сграда за местна здравна служба може да е необходи-

мо и приветствано, но успехът на здравната служба в крайна сметка ще зависи също толкова, ако не и повече, от наличието, обучението и устойчивостта на здравния персонал или здравните медиатори в общността, както и от административния капацитет за поддържане на връзка с общинските или областните здравни власти. Вашата програма може да предвижда укрепване на капацитета на местни неправителствени организации, които допълват услугите на здравната служба, например чрез работа за промяна на поведението с цел да се подобри профилактиката, включително кампании за миене на ръцете в училище.

✔ **При претегляне на разходите и ползите,** компанията не трябва да мисли само краткосрочно – планиране на дългосрочни резултати и устойчивост на инвестицията. Внимателното планиране помага за осигуряването на дъл-

госрочни и устойчиви ползи както за бизнеса, така и за децата по различни начини: пренасяне на цената върху потребителите, държавни субсидии, споделяне на разходите и ползите между частните оператори и държавата.

✔ **Избягване на конфликт на интереси с целите на общността.** Инвестициите в общността със сигурност трябва да отговарят на интересите на компанията, но те трябва да се основават и на съвместно определяне на приоритетите заедно с местната общност. Инвестициите в общността никога не бива да бъдат начин бизнесът да откупи причинени от него вреди или за неизвършени мерки за смекчаване на последиците, да заменят обезщетение или да послужат като по-тънка открити или прикрита маркетингова тактика за реализация на продуктите и услугите на компанията.

Глава пета

Процедура и критерии за сертифициране

Добрите практики, които компаниите прилагат, са във фокуса на тяхното успешно представяне като компания, социално отговорна към децата. Независимо от областта на дейност и стандартите, има три аспекта в управлението на компаниите, които винаги са валидни и са в основата на различните критерии за сертификация. Това са отговорното управление, обществената ангажираност и публичността на компанията.

➤ **Отговорност в управлението** и цялостната стратегия на компанията, която да има дългосрочен положителен ефект към благосъстоянието на децата и семействата им, подходящи вътрешни правила и документи, които гарантират добрите намерения на компанията.

➤ **Ангажираност на организацията** с разрешаване на обществени проблеми на децата, както и по-обща проблеми, които ги касаят, ясна обществена позиция, търсене на съвместни решения. Ползата от сътрудничеството на компаниите с държавни институции, с други компании или граждански организации в решаването на обществени проблеми, свързани с благосъстоянието на децата, винаги е видима за обществото. Участието в мрежи, алианси, учредяването на награди и участието в конкурси и други форми на сътрудничество също са

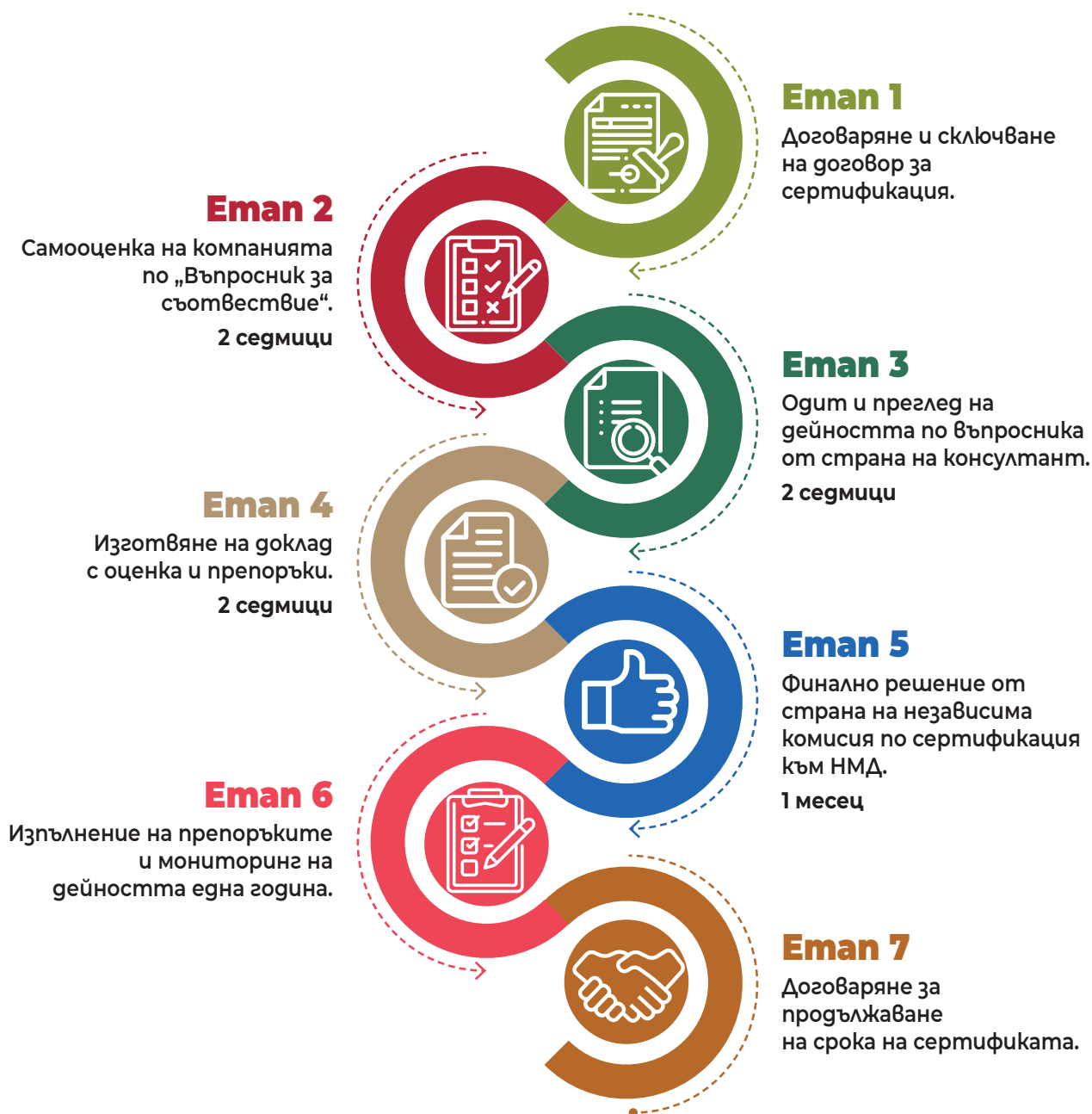
доказани форми на обществена активност, които могат да допринесат за утвърждаването на идеята за отговорност към правата и благосъстоянието на децата.

➤ **Отчетност и публичност** в комуникацията със служителите, партньори, клиенти, институции е ключово важна. Изготвяне на годишни доклади за социалната ангажираност, изнасяне на информация в медиите и създаване на условия за постоянна комуникация със заинтересованите страни, получаване на отзиви от клиенти, обичайна и кризисна комуникация със служителите и т.н.

Критерии от тези три аспекта са залегнали във въпросника за самооценка и одит, в които всяка компания може да обоснове своите специфични силни страни и постижения в социалната отговорност към правата на децата.

Процедурата и критерии за сертифициране са подробно разписани в приложенията към настоящия наръчник и всяка компания може предварително да се запознае с тях. Въпреки че процесът на сертифициране е формален, той изисква индивидуален подход за всяка компания, който отразява нейната организационна структура, брой обекти, специфика на служителите и дейността, силни и слаби страни. При извършването на самооценката и одита е необходимо да има един оторизиран служител, който да работи съвместно

с консултанта, работещ по сертифицирането, така че да бъдат отразени най-добре всички аспекти на компанията по отношение на децата. Понякога ще се наложи да участват и различни други експерти от компанията, които имат специфична информация, свързана с човешките ресурси или рекламата и маркетинга. Това се налага, тъй като критериите обхващат различни аспекти от дейността на компанията.

За всички останали въпроси, на които не сте намерили отговор в настоящия Наръчник, може да потърсите информация на сайта на НМД, секция „Сертификат „Компания – приятел на детето“ или на контактите, посочени в сайта за връзка с някой от екипа на Национална мрежа за децата.

Приложения

- Приложение 1.** Процедура за сертифициране и одит
- Приложение 2.** Заявление за започване на сертифициране и одит
- Приложение 3.** Въпросник за съответствие
- Приложение 4.** Декларация за опазване на данни
- Приложение 5.** Декларация за непристрастност на НМД
- Приложение 6.** Правила за използване на сертификат, лого и комуникационни материали
- Приложение 7.** Информация за ценообразуване и такси
- Приложение 8.** Правила за прекратяване на сертификат и разглеждане на жалби

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА